

FORORD

NORD-ØSTERDALEN

Årbok for Nord-Østerdalen kommer med sommerutgave denne gangen. Grunnen er 200-årsjubileet for utflytting til Bardu. Utflyttinga fra Nord-Østerdalen til Bardu startet 1791 og blir behørig markert sommeren 1991. Årstallet 1791 er et viktig årstall også for Nord-Østerdalen. Året innleder en av de største folkevandringer — flyttinger — innenlands i Norge. Også tidligere var det flyttet ut folk, men ikke i slike mengder som fra 1791. Bygdene i Nord-Østerdalen bidro med mange utvandrere.

Sommerens årbok tar sikte på å presentere variert stoff om utflyttinga. Bardu er utgangspunktet og vi ser litt på situasjonen før «coloniseringen» og de første bofaste. Bardu og Målselv var hovedmottaker for utvandrerne, dit reiste de fleste, og innvandrerulturen har holdt seg best. Her ble det skapt en egen dølakultur, der de forskjellige bygdene bidro, en liten amerikansk smeltedigel. Dølene var mange og bygdene forholdsvis isolert, derfor kunne dølakulturen overleve og er fortsatt livsfrisk og aktiv. Vi ønsker i seinere artikler å legge større vekt på å vise sammenheng mellom utgangspunktet Nord-Østerdalen og de ulike dølabygdene. Hva hadde innflytterne med seg, i konkret forstand, men også som kulturelt flyttegods i form av skikk og bruk og kunnskaper. Det var begrenset hva de kunne bringe med seg av gjenstander, men tradisjon og kunnskap brakte de sjølsagt med seg i rikt monn. Vi vil også prøve å få fram mer om årsakene til utflyttinga, forventninger og virkelighet.

Bardu-Målselv var hovedbygdene for nord-østerdølene, men seinere var det også mange som slo seg ned i Alta, særlig Tverrelvdalen og videre til Pasvik-dalen og helt til Grense Jacobselv. Her på grensa til Sovjet var det blant annet to familier fra Alvdal som slo seg ned, Kveberg og Urstrømmen. Fremdeles finner vi gravene på den vesle og forblåste kirkegården ved Oscar II's kapell. En slik opplevelse gir den samme følelsen som å stå på en liten kirkegard i Midt-Vesten. Men her ser en ikke utover en flat prærie, men en flik av Nordishavet og Sovjet.

I disse bygdene kunne innvandrerne fortsette som gardbrukere, dyr, gard og skog, og bruke sine gamle kunnska-

per og videreutvikle sin gamle kultur. Men det var også en omfattende utflytting til Nord-Norge ellers, til kysten. Men der var det folk fra før og innflytterne gikk opp i den lokale befolkning og ble derfor ikke så lett synlig for ettertida. Jørgen Gjelten fra Tynset har i boka si *De elleve husmanns-søsken (1981)* skrevet om søsknene fra Lonåsen som spredde seg over store områder i Oføten. Av 11 søsken, ble to værende på Tynset, fem til Nord-Norge og fire til Rennebu, Meldal.

Behovet for å finne seg noe å gjøre, noe å leve av, har alltid vært til stede. Fjellbygda hadde sine begrensninger, både når det gjaldt ressurser og klima. Derfor er det rimelig at kysten, som tross alt ikke er så langt unna, var fristende. Kontakten mellom fjellbygda og kysten er gammel, der kunne de skaffe seg fisk og salt. Derfor var det flere som søkte seg utover «fjordan», særlig fra Romsdalen og nordover, både av nød og i forsøk på å finne et bedre utkomme. Mulighetene der var flere enn i innlandet. Nord-Østerdalen hadde også ei arbeidsgruppe som var langt mer vant med å vandre, søke muligheter og arbeider der det var mulig, enn de bofaste, som var knytt til gard og grunn. Det var de mange som arbeidet ved gruver og smelthytter. Mange drog nordover til nye kobberverk, mest kjent er Kåfjord ved Alta.

I ulike artikler har vi prøvd å kaste lys over Utflyttinga. Det geografiske målet og årsakene kunne variere svært, men for alle må det ha vært et alvorlig oppbrudd. Det betydde avskjed med det kjente, noe de færreste såg igjen. Kontakten med heimbygda varierte sjølsagt, men var nok ikke så svært omfattende. Derfor er det svært spennende å komme over brev. Brev er ikke så detaljerte, men det er førstehands beretninger. Så sjøl om det naturlig nok ble lagt vekt på det positive, er det mulig å få fram detaljer ved å lese litt mellom linjene. Gamle brev gir en direkte kontakt med utflytterne som er spesiell.

Vi har også tatt med noen andre artikler, som på ulik måte har tilknytning til hovedemnet, byggeskikk, setring, misjon og religiøsitet. Dette var elementer fra heimbygda som kom til å prege utflytterne der de slo rot.